

Huszár Ernőné

Budapesti Corvinus Egyetem

Az egész életen át tartó tanulás és a könyvtár oktató, információközvetítő, -szolgáltató funkciójának kiteljesedése*

Az egész életen át tartó tanulás (LLL) könyvtári támogatásának szükségessége és lehetősége nagy kihívás. Az Európa Tanács hat kulcsfontosságú üzenetet fogalmazott meg, az Oktatási Miniszterek Tanácsa határozatot hozott az LLL-lel összefüggésben. A könyvtárak tevékenységükkel hozzájárulnak az LLL-stratégia sikeréhez.

A könyvtárosok – évszázados hagyományait követve – élen járnak a társadalom, a gazdaság, a technika, a kultúra, röviden az adott kor kihívásainak gyors felismerésében, de a kihívásokra adott válaszaik, megoldásaik nem tudják követni az iramot. Ennek oka nem kizárólag a könyvtárosok érdekvérvényesítő képességének hiányosságából fakad, hanem a környezeti elfogadottságból, mégpedig az aktív, tevételes elfogadottságból, a könyvtárak és szolgáltatásaik alapvető szükségességének felismeréséből.

A könyvtárosok szempontjából a 21. század nagy kihívása az egész életen át tartó tanulás (*Lifelong Learning* = LLL) és annak támogatása. Lehet, hogy sokak számára ez csak divatos szlogen, de akik elmélyednek az LLL összetett stratégiai, politikai, módszertani és szervezési feladatainak átgondolásában, illetve e téma szakértői, azok tudják, a megvalósítás teljes egészében megváltoztathatja eddigi nevelési, oktatási rendszerünket.

Az Európa Tanács 2000. márciusi lisszaboni tanácskozása kimondta, hogy a tudásalapú gazdaság és társadalom megvalósulásának feltétele az oktatási és képzési rendszer teljes átalakítása, az egész életen át tartó tanulás stratégiájának kimunkálása és megvitatása az Európai Unió tagállamaiban. Európa valamennyi polgárának biztosítani kell az esélyegyenlőséget ahhoz, hogy a változásokhoz igazodni tudjanak, és azokban aktívan közreműködjenek, vagyis az aktív állampolgársági képzés és a foglalkoztathatóság egyformán fontos stratégiai célkitűzés.

Az emberek számára a folyamatos tanulás csak akkor lesz életforma, ha megvan a motiváltságuk,

és ugyanakkor rendelkezésükre áll a tanulási lehetőségek bő tárháza. A legfontosabb elem, hogy a fiatalok *megtanuljanak tanulni*, a tanulás során pozitív élményekre tegyenek szert, vagyis ne szenvedjenek kudarcot, a megszerzett tudást, szakértelmet pedig a társadalom ismerje el. A tanulás egyaránt lehet hasznos és örömteli, akár közösségi tevékenység, napi munka során vagy szabadidőben történik.

Az Európa Tanács „Memorandum az egész életen át tartó tanulásról” c. dokumentumában [1] hat kulcsfontosságú üzenetet fogalmazott meg:

1. Általános és folyamatos hozzáférés biztosítása mindenki számára az új ismeretekhez és készségekhez (informatikai jártasság, idegennyelv-ismeret, műszaki kultúra, vállalkozási és társadalmi ismeretek és készségek, de emellett egyre fontosabbá válnak a társadalmi készségek, mint az önbizalom, önirányítás és kockázatvállalás).
2. Több befektetés az emberi erőforrásokba, amit ösztönözni kell mind az intézmények, mind az egyén szintjén (adórendszer, egyéni tanulási folyószámlák stb.).
3. Innováció az oktatásban és a tanulásban (információs technológia, intelligens tanulási terek, tanítás helyett tanulás, tanároknak mentorokká, közvetítőkké képzése).
4. A tanulás értékelése (megbízható és jó minőségű rendszereket kell kidolgozni az előzetes és tapasztalati tanulás elismeréséhez, akkreditációjához a munkaerő szabad mozgása érdekében is).

*A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 36. vándorgyűlésén, a Társadalomtudományi Szekcióban (Miskolc, 2004. július 30.) elhangzott előadás alapján.

5. Információs és tanácsadó szolgáltatás (tanácsadó ügynöki hálózat).
6. Közelebb kell vinni a tanulást az otthonokhoz, a lakóhelyhez (infokommunikációs technológia, ösztönző programok az egyének, az önkormányzatok, a régiók számára, tanulóközpontok iskolákban, faluházakban, könyvtárakban stb.).

A lisszaboni stratégia megvalósításához az Oktatási Miniszterek Tanácsa 2002-ben határozott az európai tagállamokban 2010-ig megvalósítandó célokról és feladatokról.

A kormányzat különböző szintjein folynak az élethosszig tartó tanulás európai térsége program munkálatai. Tapasztalhattuk azt is, hogy a különböző pályázati kiírásokban is a fentebb megfogalmazott üzenetek jelennek meg. Eközben a könyvtárak szolgáltatásait, jövőbeni szerepét mind a koncepcióban, mind a pályázati kiírásokban éppen csak érintik. Félreértés ne legyen, nem kívánom a könyvtárak szerepét, feladatát túlhangsúlyozni, bármennyire is vonzó lenne, de az élethosszig tartó tanulásban a könyvtárak megkerülhetetlenek.

Évtizedek alatt a könyvtárak feladatai, szolgáltatásai gyökeres változásokon mentek keresztül. Annak a korábbi felhasználónak (esetleg jelenleg döntéshozónak), aki az utóbbi 10–15 évben nem kereste fel a könyvtárat, emlékeiben csupán a kölcsönzési funkció él a könyvtárakról. Holott mindannyian tudjuk, hogy még a legkisebb könyvtár is e funkción kívül már közvetítő, felhasználóképzési, tájékoztatási stb. feladatokat is ellát.

Az oktatás-képzés alapintézményeiben az általános iskolától az egyetemig bezárólag vannak könyvtárak, amelyek a fenntartó intézmény tudásmenedzsment-hálózatának alapegységei, helyi-közzel információs központjai. E tudásközpontok gyűjtik, rendszerezik, szolgáltatják az iskoláregyetemre vonatkozó lényegi információkat. Ezenkívül gyűjtik, feldolgozzák és szolgáltatják az oktatáshoz-képzéshez szükséges hagyományos és elektronikus dokumentumokat is. A felsőoktatási, egyetemi könyvtárakat nemcsak a tanulás és a munka világához, hanem a kutatásokhoz is szoros kapcsolatok fűzik.

A könyvtárak ugyancsak élenjárnak az informatika alkalmazásában. Ez is predesztinálja ezeket az intézményeket arra, hogy tevőlegesen részt vegyenek az életen át tartó tanulás stratégiájának, munkaprogramjának megvalósításában. Az intelligens tanulási terek létrehozásának, működtetésé-

nek legtermészetesebb közege a funkcionálisan jól működő, tudásmenedzselő könyvtár, ahol egy helyen egyaránt adott a művelődést, rekreációt, tanulást, kutatást szolgáló irodalom, és az internet-erőforrások igénybevételi lehetősége. A megfelelő tanulási környezetet kiegészíti a jól képzett, informatikus-könyvtárosi ismeretekkel, készségekkel rendelkező, állandóan készenlétben lévő szakembergárda, amely segít eligazodni az információk tömkelegében, megtanítja a számítástechnikai eszközök használatát, tájékoztatást ad helyben vagy online.

Mint fentebb említettem, a „Memorandum...” üzeneteiben kulcsszerepet tölt be az informatikai jártasság, az innovatív tanulási módszerek, az információ és tanácsadás. Ezeken a területeken kellene a könyvtáraknak megtalálniuk feladataikat, együttműködő partnereiket, létrehozniuk a tudáshálózatokat. A könyvtárak gyakorlóterepei lehetnek nemcsak a könyvtároshallgatóknak, hanem bármilyen képzési formában részt vevőknek. (Talán a könyvtárosokhoz kevésbé fűzik negatív élmények az embereket, így a tanulók könnyebben elsajátíthatják azokat az ismereteket, készségeket, amelyek szükségesek munkájukhoz, pályaválasztásukhoz. Példaként szolgálhat a BKÁE Központi Könyvtárának ECDL tanfolyama oktatók, alkalmazottak számára, amely nagy sikert aratott.)

Az élethosszig tartó tanulás fogalmához szorosan kapcsolódik a modul és a kompetencia. Az oktatás-képzésnek átfogó, szerves egységet kell alkotnia az alapfokú oktatástól a szakképzésen, felsőoktatáson át a felnőttképzésig. A rendszerben alapvetőnek kell lennie a nyitottságnak, rugalmasságnak, egymásra épülésnek. Ezeket a kívánalmakat biztosítja az életen át tartó tanuláshoz a modularitás. A modul fogalmat sokan sokféle módon értelmezik. *Udvardi-Lakos Endre* [2] szerint a modul az alábbiakkal jellemezhető:

- a modul neve, szakirányú besorolása, szintje, száma;
- a tanulás során elérendő cél;
- a program tartalmi követelményei;
- *alapvető szakirodalom*;
- bemeneti követelmények;
- a számonkérés formája, módszerei;
- beszámítható kreditérték;
- az elérhető minősítés (pl. kompetenciabizonyítvány).

A könyvtáraknak össze kell gyűjteniük az oktatási intézmények, a városban, régióban működő szervezetek képzési formáit, leírásait, alapvető szak-

irodalmát, hogy az egyes modulokat hányan tanulják egy-egy kurzusban. Az állománygyarapítást, gyűjteményszervezést tehát új alapokra kell helyezni. A kormányzati célkitűzés szerint évente kb. 800 000-en, illetve 1 millióan vesznek részt valamilyen képzésben – a könyvtári rendszernek meg kell oldania ellátásukat nemcsak dokumentumokkal, hanem információszolgáltatással, tanácsadással, a képzésekbe történő aktív bekapcsolódással.

Az oktatási-képzési rendszer változásával együtt kell változnia a könyvtári ellátó rendszernek is, az egyes könyvtár típusoknak, az együttműködés céljának és formájának, a szolgáltatási funkcióknak. A könyvtárak oktatási funkciója kiteljesedésén nemcsak a könyvtárhasználat, az internet-erőforrások, az infokommunikációs eszközök használatának oktatását kell érteni, a könyvtárosok aktívan részt vehetnek a tananyagok írásában is. Például közreműködnek távoktatási, e-learning kurzusok tananyagának kimunkálásában, amire volt is már példa (pedagógus-továbbképzés az EDUWEB Távoktatási Rt., a BKÁE pedagógia tanszéke és BKÁE Központi Könyvtára együttműködésében).

A LLL fogalomrendszerben kitüntetett figyelmet kell szentelni a kompetencia fogalmának. „A kompetencia szó mai használata tulajdonképpen nem pszichológiai – sokkal inkább gazdasági, munkaerő-piaci fogantatású. Ugyanis a gazdaság egyre kevésbé elégszik meg azzal, hogy valaki valamit tudjon, számára az a fontos, hogy a munkaerőként jelentkező szakember valamit meg tudjon csinálni. ... A kompetencia: szakavatottság, beavatottság, felkészültség, szakértelem” (Udvardi-Lakos Endre [2]).

A kompetencia ilyen értelmezését kellene alkalmazni a könyvtárosképzés rendszerének megújítása során. A bolognai folyamat rendszerszerű végigvitele a felsőoktatásban csakis a teljes szakképzési rendszerrel, az egész életen át történő tanulás megvalósításával, a képzési formák egymásra épülésével lehetséges. A könyvtárosképzésben is végig kell gondolni szintenként a modulokat, kompetenciákat, beleértve a szervezett OKJ-s képzéseket, a főiskolai és egyetemi képzést a bizonyítványtól az oklevélig.

Az Oktatási Minisztérium honlapján megjelent „A szakképzés fejlesztésének stratégiája” vitaanyag [3], amely a helyzetelemzésen kívül tennivalókat fogalmaz meg az iskolarendszeren kívüli képzés, a szakképzés jogszabályi, irányítási, finanszírozási, intézményi stb. kérdésköréről, fejlesztési céljairól. E szakképzés-fejlesztési programban, illetve stratégiában is megtalálhatók azok a pontok, ahová a könyvtárak érdemben csatlakozhatnak.

Irodalom

- [1] Memorandum az egész élet át tartó tanulásról. Commission Staff Working Paper A Memorandum on Lifelong Learning, Brussels, 30.10.2000 SEC (2000) 1832. Fordította és megjelenteti a Magyar Népfőiskolai Társaság. www.oki.hu/eudok.asp
- [2] UDVARDI-LAKOS Endre: Lifelong learning, modul, kompetencia. (Tézisek és magyarázatok) = Szakképzési szemle, 2003. 1. sz. p. 19–38.
- [3] A szakképzés fejlesztésének stratégiája, 2004. OM. www.om.hu/szakkepzes
- [4] BESSENYEI István: A tudásmenedzsment-hálózatok a munka és a tanulás integrációjában. = Szakképzési szemle, 2003. 2. sz. p. 69–177.
- [5] JAKAB János: A szakképzés fejlesztésének stratégiája. = Szakképzési szemle, 2004. 2. sz. p. 96–100.
- [6] SOLTÉSZ Péter: Lifelong learning rendszerek finanszírozása. Nemzetközi kitekintés. = Magyar felsőoktatás, 2004. 3. sz. p. 39–47.
- [7] TÓT Éva: A nem formális tanulás elismerése – szemlélet és módszerek. = Szakképzési szemle, 2003. 2. sz. p. 178–193.
- [8] Európa kézikönyv az élethosszig tartó tanulásról: Dokumentumok, szervezetek, programok az emberi erőforrás-fejlesztés, a felnőttképzés, a közösségi művelődés és az ifjúsági programok terén / [főszerk. Sz. Tóth János; társszerk. Mihályfi Márta, Sum István; mtársak Balogh Zsuzsanna et al.] - Bp., M. Népfőisk. Társ. [etc.], 2001. - 633 p.

Beérkezett: 2004. VIII. 10-én.

Helyesbítés

Száva-Kovács Endre: A hamis „Ortega-hipotézis” c. cikke (2004. 10. sz.) néhány sajtóhibát tartalmazott.

Javításuk:

p. 426:	H. Weyl-nek	helyett	H. Weyl-től	
p. 434:	alapkövetelmény	helyett	alapközlemény	
p. 435:	Gardfield	helyett	Garfield	
p. 435:	Gardield	helyett	Garfield	olvasandó.